

АНОТАЦІЯ

Баган Н. В. Формування та ефективність використання ресурсів аграрних підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»). – Полтавський державний аграрний університет Міністерства освіти і науки України, Полтава, 2021.

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретичні положення та запропоновано практичні рекомендації щодо ефективності використання ресурсів аграрних підприємств.

За результатами узагальнення поглиблено теоретико-методичні основи формування та використання ресурсів аграрних підприємств на основі детальної характеристики етапів еволюції наукових знань про економічні ресурси та дослідження понятійно-категоріального апарату, що дозволило розглядати поняття «ресурси аграрних підприємств» як сукупність органічно взаємопов'язаних природних, матеріальних, нематеріальних, фінансових, трудових, часових та інформаційних ресурсів, які при взаємодії один з одним та при врахуванні впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища забезпечують безперерйну діяльність аграрного підприємства з метою отримання максимального прибутку беручи до уваги економічну, екологічну та соціальну основи. Це дозволить актуалізувати економічний, екологічний та соціальний аспекти підвищення ефективності використання ресурсів аграрних підприємств.

З'ясовано, що всю сукупність ресурсів аграрних підприємств можна поділити на: матеріальні, нематеріальні, земельні, трудові, фінансові, інформаційні та часові. Зокрема, розширена класифікація інформаційних ресурсів: за ступенем достовірності; за ступенем надійності; за шляхом (рівнем) передачі; за каналом передачі; за сферою використання, та розроблена класифікація часових ресурсів: за ефективністю використання; за галузевою приналежністю; за швидкістю прийняття рішення; за

використанням часу з урахуванням сезонності виробництва, що дасть можливість конкретизувати вплив кожного з видів ресурсів на ефективність їх використання в аграрних підприємствах.

Результатом узагальнення сучасних підходів до визначення видів ефективності використання ресурсів аграрних підприємств, враховуючи їх різноспрямованість та особливості типізації, є виділення економічної, екологічної та соціальної ефективності використання ресурсів аграрних підприємств, що дозволило зазначити актуальні напрями їх ефективного використання. У результаті чого запропоновано методичний підхід до оцінки ефективності використання ресурсів аграрних підприємств, котрий за допомогою показників використання матеріальних, нематеріальних, фінансових, трудових, земельних, інформаційних та часових ресурсів дозволить здійснити оцінку економічної та екологічної ефективності використання ресурсів аграрних підприємств. Для оцінки соціальної ефективності використання ресурсів проведено анкетування працівників аграрних підприємств.

Аналіз стану та тенденцій розвитку аграрних підприємств дозволив визначити негативні тенденції: зниження площ сіножатей, пасовищ, перелогів, що вплинуло на зниження поголів'я тварин; значне зниження площ посіву овочевих та кормових культур; погіршення стану техніко-технологічної бази підприємств; зниження чистого прибутку аграрних підприємств; зростання кількості підприємств, які отримали збиток. Серед позитивних тенденцій розвитку аграрних підприємств слід вказати на: зростання площі ріллі; зростання середніх цін реалізації продукції сільського господарства; збільшення частки населення, зайнятого в сільському господарстві; зниження частки прямих матеріальних витрат тощо. Виявлення основних тенденцій розвитку аграрних підприємств на сучасному етапі дозволяє визначити напрями підвищення ефективності використання ресурсів аграрних підприємств.

Здійснено оцінку ефективності використання ресурсів аграрних

підприємств на основі розрахунку показників економічного (ефективність використання земельних, матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних та часових ресурсів), екологічного (показники природоємності, природної ресурсовіддачі, екологоємності, ресурсоємності процесу, екологічності об'єкту, відходоємності й екологічності виробництва) та соціального (сформованість ціннісно-орієнтаційної єдності колективу, оцінка психологічного клімату в колективі, професійний розвиток, задоволеність змістом праці, зарплатою, преміюванням та керівництвом тощо) складників ефективності використання ресурсів аграрних підприємств Полтавської області.

Запропоновані методичні підходи до дослідження внутрішніх чинників впливу на ефективність використання ресурсів аграрних підприємств шляхом проведення факторних аналізів впливу на окремі види ресурсів дозволяють виявити недоліки в системі ефективного використання ресурсів та виокремити переваги, що дасть можливість підвищити ефективність та раціональність використання ресурсів. Дослідження зовнішніх чинників впливу надає можливість конкретизувати їх вплив на окремий вид ресурсу та на ефективність їх використання в цілому в аграрних підприємствах.

Розроблено методичний підхід до інтегральної оцінки ефективності використання ресурсів аграрних підприємств, який дозволив отримати комплексну оцінку економічного, екологічного та соціального складників ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових, земельних, інформаційних та часових ресурсів підприємств, а також показників рентабельності їх використання. Аналіз економічної ефективності свідчить про таке: у ТОВ «Промінь-Приват» є необхідність оптимізації використання фінансових та часових ресурсів, а також рентабельності використання ресурсів; у Агрофірмі «ЗОРЯ-АГРО» виявлено середній рівень економічної ефективності використання ресурсів; у СТОВ «Мусіївське» рівень ефективності використання ресурсів вище середнього, що дозволяє дійти висновку про оптимізованість виробничих та управлінських процесів у

підприємстві; у ТОВ «Оріон молоко» ефективність використання ресурсів знаходиться в межах середнього значення, що потребує впровадження новітніх та оперативних економічних інструментів впливу на виробничо-господарську діяльність з метою покращення ситуації як і в ТОВ «Прогрес-НТ». У всіх досліджених підприємствах має місце чітко виражена тенденція зменшення інтегральної оцінки екологічної ефективності використання ресурсів та зростання інтегральної оцінки соціальної ефективності використання ресурсів.

Охарактеризований матричний підхід до визначення стратегії підвищення ефективності використання ресурсів аграрних підприємств та апробований метод прогнозування інтегральних оцінок ресурсовикористання, розроблена тривимірна модель визначення стратегії підвищення ефективності використання ресурсів аграрного підприємства дозволили визначити стратегічні напрями розвитку ефективності реалізації ресурсного потенціалу цих підприємств, що, в свою чергу, обумовило необхідність формування економічних, організаційних, техніко-технологічних груп заходів для досягнення стратегічних цілей оптимізації процесів управління ресурсами з метою раціоналізації їх використання.

Запропонований удосконалений організаційно-економічний механізм підвищення ефективності використання ресурсів аграрних підприємств, враховуючи адаптивні характеристики його складових елементів та їх функціональні особливості, дозволить забезпечити впорядковану взаємодію всіх видів ресурсів з метою підвищення ефективності їх використання в процесі діяльності аграрного підприємства, що забезпечить створення необхідних умов для комплексного економічного, екологічного та соціального розвитку окремих суб'єктів агропродовольчої сфери та галузі в цілому.

Ключові слова: економічна ефективність, екологічна ефективність, ефективність використання ресурсів, інтегральна оцінка ефективності, організаційно-економічний механізм, ресурси аграрних підприємств, ресурсна стратегія, соціальна ефективність.

ANNOTATION

Bahan N. V. Formation and efficiency of using the resources of agricultural companies. – Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Dissertation for a Doctor of Philosophy in specialty 051 «Economics» (branch of knowledge 05 «Social and Behavioral Sciences»). – Poltava State Agrarian University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Poltava, 2021.

In the dissertation work, theoretical provisions are substantiated and practical recommendations are proposed on the efficiency of using the resources of agricultural enterprises.

Based on the results of the generalization, the theoretical and methodological foundations of the formation and use of the resources of agricultural enterprises were deepened on the basis of a detailed description of the stages of the evolution of scientific knowledge about economic resources and studies of the conceptual and categorical apparatus, which made it possible to consider the concept of «resources of agricultural enterprises» as a set of organically interconnected natural, material, intangible, financial, labor, time and information resources, which, when interacting with each other and taking into account the influence of external and internal environmental factors, ensure the uninterrupted operation of an agricultural enterprise in order to obtain maximum profit, taking into account the economic, environmental and social foundations. This will make it possible to actualize the economic, environmental and social aspects of increasing the efficiency of using the resources of agricultural enterprises.

It was found that the entire set of resources of agricultural enterprises can be divided into material, intangible, land, labor, financial, informational and temporary. In particular, the classification of information resources has been expanded: by the degree of reliability; by the degree of reliability; along the path (level) of transmission; via data transmission channel; by the sphere of use and a classification of temporary resources has been developed: by the efficiency of use; by industry affiliation; by the speed of decision making; for the use of time, taking

into account the seasonality of production, which will make it possible to concretize the influence of each of the types of resources on the efficiency of their use in agricultural enterprises.

The result of the generalization of modern approaches to determining the types of efficiency in the use of the resources of agricultural enterprises, taking into account their multidirectionality and peculiarities of typing, the allocation of economic, environmental and social efficiency in the use of resources of agricultural enterprises, which made it possible to note the current directions of their effective use. As a result, a methodological approach to assessing the efficiency of using the resources of agricultural enterprises has been proposed, which, using indicators of the use of material, intangible, financial, labor, land, information and time resources, will make it possible to assess the economic and environmental efficiency of using the resources of agricultural enterprises. To assess the social efficiency of the use of resources, a survey of employees of agricultural enterprises was carried out.

Analysis of the state and development trends of agrarian enterprises made it possible to identify negative trends: a decrease in the area of hayfields, pastures, fallow lands, which influenced a decrease in the number of animals; a significant decrease in the area of sowing of vegetables and forage crops; deterioration of the technical and technological base of enterprises; decrease in the net profit of agricultural enterprises; an increase in the number of enterprises that have suffered a loss. Among the positive trends in the development of agricultural enterprises, it should be noted: an increase in the area of arable land; growth in average selling prices for agricultural products; an increase in the proportion of the population employed in agriculture; decrease in the share of direct material costs, etc. Revealing the main trends in the development of agricultural enterprises at the present stage allows us to determine the directions for increasing the efficiency of using the resources of agricultural enterprises.

An assessment of the efficiency of using the resources of agricultural enterprises was carried out on the basis of calculating indicators of economic

(efficiency of use of land, material, labor, financial, information and time resources), environmental (indicators of nature intensity, natural resource efficiency, environmental intensity, resource intensity of the process, environmental friendliness of the facility, waste intensity and environmental friendliness) production) and social (the formation of the value-orientational unity of the team, assessment of the psychological climate in the team, professional development, satisfaction with the content of labor, wages, bonuses and management) that make up the efficiency of using the resources of agricultural enterprises in the Poltava region.

The proposed methodological approaches to the study of internal factors of influence on the efficiency of the use of resources of agricultural enterprises by conducting factor analyzes of the impact on certain types of resources make it possible to identify shortcomings in the system of efficient use of resources and highlight the advantages, which will increase the efficiency and rationality of the use of resources. The study of external factors of influence allows us to concretize their influence on a particular type of resource and on the efficiency of their use in general in agricultural enterprises.

A methodological approach has been developed to the integral assessment of the efficiency of using the resources of agricultural enterprises, which made it possible to obtain a comprehensive assessment of the economic, environmental and social components of the efficiency of using the material, labor, financial, land, information and time resources of enterprises, as well as indicators of the profitability of their use.

The analysis of economic efficiency indicates the following: LLC «Luch-Pryvat» has a need to optimize the use of financial and time resources, as well as the profitability of the use of resources; in the revealed the average level of economic efficiency of the use of resources; in ALLC «Musiivske» the level of efficiency in the use of resources is above average, which allows us to conclude that the production and management processes in the enterprise are optimized; in LLC «Orion Moloko», the efficiency of resource use is within the average value,

which requires the introduction of the latest and most efficient economic instruments of influence on production and economic activities in order to improve the situation, as in LLC «Prohress-NT».

In all studied enterprises, there is a clearly expressed tendency towards a decrease in the integral assessment of the environmental efficiency of resource use and an increase in the integral assessment of the social efficiency of resource use.

A matrix approach to determining a strategy for increasing the efficiency of resource use of agricultural enterprises and a tested method for predicting integral estimates of resource use are characterized, the developed three-dimensional model for determining a strategy for increasing the efficiency of using the resources of an agricultural enterprise made it possible to determine the strategic directions of development of the efficiency of implementing the resource potential of these enterprises, which, in turn, necessitated the formation of economic, organizational, technical and technological groups of measures to achieve the strategic goals of optimizing resource management processes in order to rationalize their use.

The proposed improved organizational and economic mechanism for increasing the efficiency of using the resources of agricultural enterprises, taking into account the adaptive characteristics of its constituent elements and their functional features, will ensure the orderly interaction of all types of resources in order to increase the efficiency of their use in the process of the activity of an agricultural enterprise, which will ensure the creation of the necessary conditions for a comprehensive economic, environmental and social development of individual subjects of the agri-food sector and industry.

Key words: economic efficiency, environmental efficiency, efficiency of resource use, integral assessment of efficiency, organizational and economic mechanism, resources of agricultural enterprises, resource strategy, social efficiency.

Список публікацій здобувача

Статті у монографіях:

1. Баган Н. В. Альтернативні джерела енергії: досвід іноземних країн та їх стан в Україні. *Розробка та вдосконалення енергетичних систем з урахуванням наявного потенціалу альтернативних джерел енергії* : колективна монографія / за ред. О. О. Горба, Т. О. Чайки, І. О. Яснолоб. Полтава : ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2017. С. 9–16. (0,55 друк. арк.).

2. Berezina L. M., Bahan N. V. «Innovation as an efficiency increasing factor of agricultural enterprises resources using». *Management of innovative development the economic entities* : collective monograph edited by M. Bezpartochnyi, I. Britchenko, in 2 Vol. Higher School of Social and Economic. Przeworsk : Wydawnictwo i Drukarnia NOVA SANDEC, 2018. P. 161–168. (Особистий внесок автора: визначені чинники підвищення ефективності діяльності підприємств на інноваційних засадах, 0,36 / 0,20 друк. арк.).

3. Berezina L., Bahan N. Labor market of Ukraine trends of development. *Management mechanisms and development strategies of economic entities in conditions of institutional transformations of the global environment* : collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi, in 2 Vol. ISMA University. Riga : «Landmark» SIA, 2019. P. 159–166. (Особистий внесок автора: визначені напрямки підвищення рівня зайнятості сільського населення, 0,32 / 0,16 друк. арк.).

4. Баган Н. В. Ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств: стан та тенденції розвитку. *Наукове забезпечення економічного розвитку, правового регулювання, управління, енергоефективності та провайдингу екоінновацій в аграрній і суміжних галузях в умовах глобалізації* : колективна монографія. Полтава. 2021. С. 89–99. (0,40 друк. арк.).

Статті в науковому періодичному виданні

країни Європейського Союзу:

5. Bahan N. Ekonomik, social and environmental features of use land

resources in Ukraine and world. *Green, Blue&Digital Economy Journal*. Vol. 2 No. 1. Riga, Latvia : Baltija Publishing. 2021. P. 10–16. (**Index Copernicus, Research Papers in Economics.**) (0,56 друк. арк.).

Наукові праці у журналі, включеному до наукометричної бази даних

Web of Science:

6. Kulinich T., Berezina L, **Bahan N.**, Vashchenko I., Huriievskа V. Application of project management: lean technologies and saving manufacturing (aspects of management and public administration). *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. VOL.21 No.5. 2021. P. 57–68. (**Web of Science**). (0,87/0,19 друк. арк.). (Особистий внесок автора: проаналізовано використання технології Industry 4.0 та LEAN-технології з використанням статистичних показників та методів аналізу: парної кореляції, регресійного аналізу, методів порівняння, синтезу та узагальнення).

Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз:

7. Березіна Л. М., **Баган Н. В.** Актуальні проблеми використання ресурсів аграрних підприємств. *Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки*. 2018. С. 12–21. (**Index Copernicus, Google Scholar**). (Особистий внесок автора: виокремлені проблеми, які виникають у процесі використання ресурсів аграрних підприємств, та запропонованні шляхи їх подолання 0,93 / 0,47 друк. арк.).

8. Безпарточний М. Г., Березіна Л. М., **Баган Н. В.** Витратний складник у стратегічному розвитку аграрних. *Проблеми системного підходу в економіці. Збірник наукових праць*. Випуск 2(70). Частина 1. 2019. С. 57–64. (**Index Copernicus, Google Scholar**). (Особистий внесок автора: визначені стратегічні напрями зростання економічної ефективності аграрних підприємств через скорочення витрат господарської діяльності, поліпшення техніко-технологічної бази виробництва, розвиток маркетингу, підвищення

продуктивності праці та вдосконалення системи управління загалом і управління витратами зокрема 0,66 / 0,26 друк. арк.).

9. Березіна Л. М., **Баган Н. В.**, Потяженко О. М. Перспективні напрями управління ефективністю діяльності підприємства. *Приазовський економічний вісник. №5 (16)*. 2019. С. 120–125. (**Index Copernicus, Google Scholar**). (*Особистий внесок автора: визначені перспективні напрями управління ефективністю діяльності підприємства та проаналізовані новітні концепції управління, 0,60 / 0,30 друк. арк.*).

10. Баган Н. В. Теоретичні основи ефективності використання ресурсів аграрних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: «Економічні науки»*. Хмельницьк, 2021. С. 282–287. (**Index Copernicus, Google Scholar, CrossRef**). (*0,44 друк. арк.*).

11. Баган Н. В. Напрями підвищення ефективності використання ресурсів аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. Тернопіль, 2021. Том 6. № 3. С. 190 – 196. (**Index Copernicus, Google Scholar**). (*0,50 друк. арк.*).

Праці апробаційного характеру:

12. Баган Н. В. Ресурси аграрних підприємств та агропродовольчий ринок. *Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки* : матер. Всеукр. наук.-практ. конфер., м. Полтава, 30 листопада 2017 р. Полтава : кафедра економіки підприємства ПДАА, 2017. С. 117–121. (*0,18 друк. арк.*).

13. Березіна Л. М., Баган Н. В. Тенденції використання трудових ресурсів регіону. *Менеджмент XXI століття* : глобалізаційні виклики : матер. II Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Полтава, 19 квітня 2018 р. Полтава : ПП «Астрая», 2018. С. 102–105. (*Особистий внесок автора: визначені негативні тенденції використання трудових ресурсів у Полтавській області, 0,09 / 0,05 друк. арк.*).

14. Berezina L. M., Bahan N. V. Problems and prospects of financing

agrarian enterprises. *Estern European studies: economics, education and law* : Proceedings of the International Scientific Conferenc, Burgas, June 7-8, 2018 p. Bulgaria. Burgas : Publishing House FLAT Ltd-Burgas, 2018. P. 54–56. (Особистий внесок автора: визначені джерела фінансової підтримки аграрних підприємств, 0,14 / 0,08 друк. арк.).

15. Березіна Л. М., Баган Н. В. Інноваційна діяльність аграрних підприємств. *Інноваційний розвиток та безпека підприємства в умовах неоіндустріального суспільства* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. студ. аспірантів та молодих вчених, м. Луцьк, 25 жовтня 2018 р. Луцьк, 2018. С. 7–9. (Особистий внесок автора: визначені особливості формування інноваційного типу розвитку в аграрних підприємствах, 0,14 / 0,10 друк. арк.).

16. Березіна Л. М., Баган Н. В. Особливості еколого-економічного розвитку земельних ресурсів аграрних підприємств. *Наукове забезпечення економічного розвитку, правового регулювання і управління в агропромисловому комплексі* : матер. II Міжнар. наук.-практ. конферен. м. Полтава, 29 березня 2019 р. Полтава: ПДАА, 2019. С. 3–6. (Особистий внесок автора: визначені недоліки використання земельних ресурсів аграрних підприємств, 0,17 / 0,10 друк. арк.).

17. Баган Н. В. Вплив ризиків на використання ресурсів аграрних підприємств. *Менеджмент, підприємництво та цифрові інновації: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток* : матер. Міжнар. наук.-практ. конферен. м. Львів, 30 березня 2019 р. ГО «Львівська економічна фундація». Львів: ЛЕФ, 2019. С. 28–29. (0,10 друк. арк.).

18. Березіна Л. М., Баган Н. В. Особливості інноваційного менеджменту аграрних підприємств. *Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики* : матер. III Міжнар. наук.-практ. конферен., м. Полтава, 23–24 квітня 2019 р. Полтава : ТОВ «Сімон», 2019. С. 84–86. (Особистий внесок автора: визначені причини гальмування інноваційного розвитку аграрних підприємств, 0,11 / 0,04 друк. арк.).

19. Баган Н. В. Актуальні проблеми використання земельних ресурсів аграрних підприємств. *Стратегії інноваційного розвитку економіки: проблеми, перспективи, ефективність*: матер. Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Київ, 31 травня 2019 р. К. : Аналітичний центр «Нова Економіка», 2019. С. 28–31. (0,18 друк. арк.).

20. Баган Н. В. Вплив інновацій на розвиток ресурсного потенціалу аграрних підприємств. *Управління ресурсним потенціалом господарюючих суб'єктів в умовах глобальних економічних трансформацій* : матер. наук.-практ. інтернет-конфер. студ. та молодих вчених з між нар. участю, Харків – Пшеворськ, 19 червня 2019 р. Національний аерокосмічний університет імені М. С. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», Wyższa Szkoła SpołecznoGospodarcza w Przeworsku. Przeworsk : WSSG, 2019. С. 84–86. (0,14 друк. арк.).

21. Berezina L. M., Bahan N. V. Зарубіжний досвід функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення. *Perspectives of world science and education: the 2 nd International scientific and practical conference*, Osaka, 30-31 October 2019. Osaka, Japan: CPN Publishing Group, 2019. P. 524–529. (Особистий внесок автора: проведено дослідження досвіду формування і функціонування земельного ринку в США та країнах-членах ЄС, 0,18 / 0,10 друк. арк.).

22. Баган Н. В., Потяженко О. М. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства. *Інноваційний розвиток та безпека підприємства в умовах неоіндустріального суспільства* : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. студ., аспірантів та молодих вчених, м. Луцьк, 31 жовтня 2019 р. Луцьк, 2019. С. 86–88. (Особистий внесок автора: встановлено напрями стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства відповідно до видів інноваційної діяльності, 0,08 / 0,05 друк. арк.).

23. Баган Н. В., Потяженко О. М. Теоретичні основи управління ефективністю діяльності підприємства. *Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки* : матер.

IV Всеукр. наук.-практ. інтер.-конфер., м. Полтава, 01 листопада 2019 р. Полтава: РВВ ПДАА, 2019. С. 67–68. (*Особистий внесок автора: визначено підходи до визначення поняття управління ефективністю, 0,12 / 0,08 друк. арк.*).

24. Баган Н. В. Виробничий потенціал підприємства: теоретичний аспект. *Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки* : матер. II Всеукр. наук.-практ. конфер., м. Полтава, 31 березня 2020 р. Полтава, 2020. С. 81–84. (*0,13 друк. арк.*).

25. Баган Н. В. Ресурсне забезпечення аграрних підприємств. *Економічні та соціальні інновації як фактор розвитку економіки* : матер. III Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Запоріжжя, 31 жовтня 2020 р. Запоріжжя : ГО «СІЕУ», 2020. С. 56–58. (*0,10 друк. арк.*).

26. Баган Н. В. Впровадження інноваційних технологій в аграрних підприємствах: проблеми та перспективи. *Актуальні проблеми використання потенціалу економіки країни: світовий досвід та вітчизняні реалії* : матер. V Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Дніпро, 28 листопада 2020 р. Дніпро : ПДАБА, 2020. С. 105–108. (*0,17 друк. арк.*).

27. Баган Н. В. Процеси ресурсозбереження в аграрних підприємствах. *Наукове забезпечення економічного розвитку, правового регулювання, управління, енергоефективності та провайдингу екоінновацій в аграрній і суміжних галузях в умовах глобалізації* : матер. II Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Полтава, 28 квітня 2021 р. Полтава. С. 25–30. (*0,18 друк. арк.*).

28. Баган Н. В. Внутрішні та зовнішні чинники впливу на ефективність використання ресурсів аграрних підприємств. *Innovations and prospects of world science* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Ванкувер, 1-3 грудня 2021 р. Ванкувер, Канада, 2021. С. 1067–1070. (*0,10 друк. арк.*).